

ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ กับการเผยแพร่หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง International Development Cooperation and Promotion of Philosophy of Sufficiency Economy

นางสุพัตรา ศรีโมตรีพิทักษ์

อธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

Mrs. Suphatra Srimaitreephithak

Thailand International Cooperation Agency (TICA)

Ministry of Foreign Affairs

Email: suphatrs@mfa.go.th

บทคัดย่อ

ความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศมีขอบเขตกว้างขึ้นกว่าความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะสร้างความสมดุลและความมั่นคงของเศรษฐกิจที่มีความรับผิดชอบต่อ ไม่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งเพื่อคนในยุคปัจจุบันและในอนาคต ประสบการณ์เชิงประจักษ์ในการพัฒนาของประเทศไทยด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปแบ่งปันกับประเทศต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างประเทศในการดำเนินให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

คำสำคัญ: ความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ, ความเป็นหุ้นส่วน, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาที่ยั่งยืน

ABSTRACT

International Development Cooperation has been redefined to a broader sense than Economic and Technical Assistance/Aid by aiming at the accomplishment of Sustainable Development, which would bring about the balance and stability of responsible economies, not leading to disparities, caring for environment for this generation and beyond. Empirical experiences by Thailand in its development path based on the application of the Philosophy of Sufficiency Economy can be shared by many countries as part of global partnership towards the achievement of Sustainable Development Goals.

Keyword: International Development Cooperation, Partnership, Philosophy of Sufficiency Economy, Sustainable Development

ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมากน้อยเพียงใด ประเทศต่าง ๆ มุ่งหมายประโยชน์จากความร่วมมือระหว่างประเทศหลัก ๆ 2 ประการคือ ประการที่ 1 เพื่อการรักษาความสงบสันติ และประการที่ 2 เพื่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง และให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและเป็นสุข ประโยชน์ทั้งสองประการนี้เป็นปัจจัยเอื้อซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อประเทศมีความสงบสุขทางการเมือง ไม่เกิดภัยสงคราม หรือไม่มีการคุกคามใด ๆ ที่มีนัยสำคัญต่อความมั่นคง ก็จะทำให้ระบอบการปกครองดำเนินการบริหารประเทศไปได้ และทุกภาคส่วนสามารถใช้พลังอำนาจแห่งชาติ ซึ่งหมายถึงทรัพยากรที่มีอยู่และที่สามารถพัฒนาขึ้นได้ในทุกด้านไปในการพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และการรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี รวมไปถึงการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของความเป็นชาติได้อย่างต่อเนื่องและอย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันหากประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นลำดับ มีการแบ่งปันโอกาสและการกระจายรายได้ที่ทั่วถึงก็ย่อมส่งผลให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการดำรงชีพ ส่งเสริมการบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์ มีความเชื่อมั่นในระบอบการปกครอง และมีความภูมิใจในความเป็นชาติ ซึ่งจะเปรียบเสมือนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศต่อประเด็นใด ๆ ที่จะกลายเป็นความขัดแย้งและภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศได้

ความร่วมมือระหว่างประเทศจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อนำไปสู่ “ความอยู่รอด” “ความอยู่ดี” และ “ความมีสุข” ของประชาชน และในขณะเดียวกัน “ความสงบสุข” ของประชาคมโลกโดยรวม ความร่วมมือระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้ในหลากหลายมิติ และเป็นปัจจัยในการกำหนด

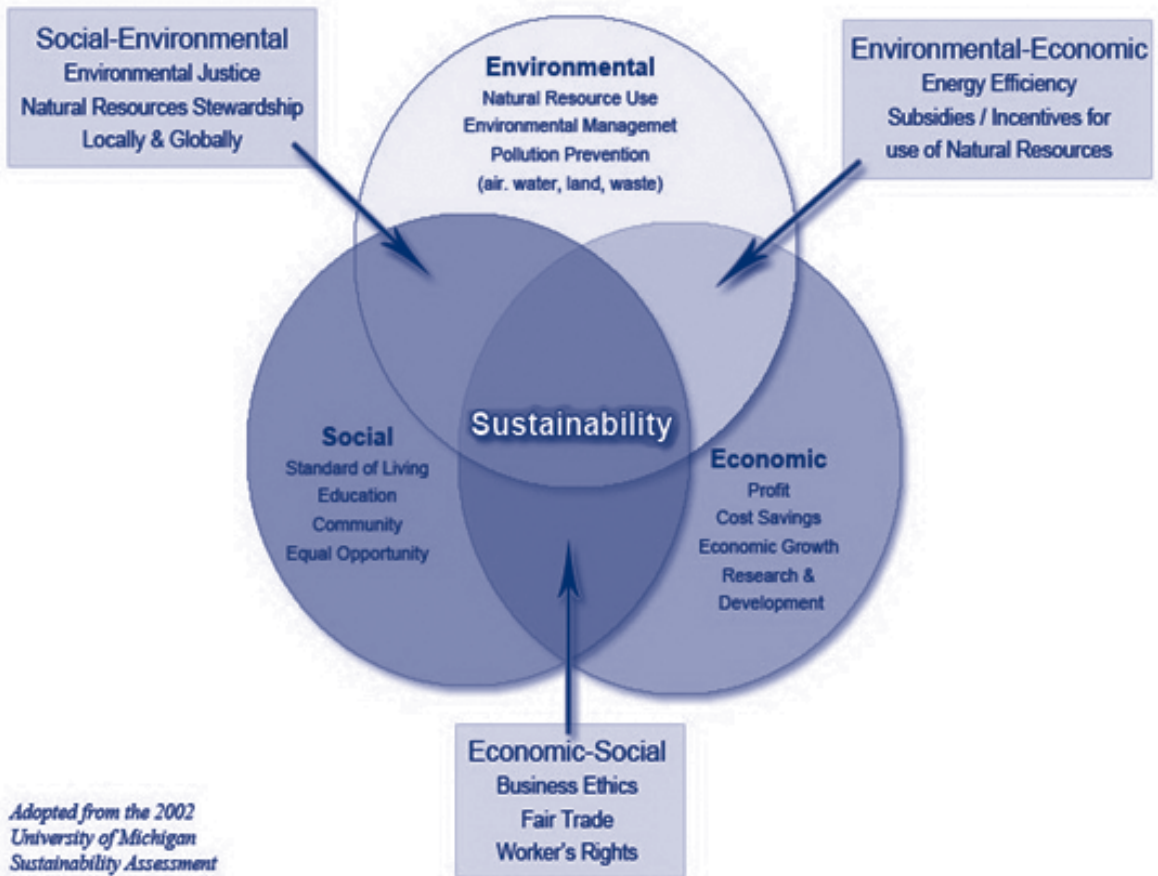
กิจกรรมความร่วมมือระหว่างกันที่จะบรรลุเป้าประสงค์ในการตอบสนองประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ความหมายของความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ

ในอดีตที่ผ่านมาความเปลี่ยนแปลงในโลกจากเหตุการณ์และปรากฏการณ์สำคัญ ๆ ได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศทั้งสิ้น นับตั้งแต่การปฏิรูปอุตสาหกรรม การล่าอาณานิคม สงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 วิกฤตเศรษฐกิจโลก สงครามเย็น การเพิ่มขึ้นของประชากร และการเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในภูมิภาคต่าง ๆ

ประเทศที่ได้รับผลเสียหายและผลกระทบเชิงลบจากเหตุการณ์และปรากฏการณ์เหล่านี้จำเป็นต้องมีความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ในลักษณะของความช่วยเหลือเพื่อชดเชย ฟ้นฟู และพัฒนาสมรรถนะของประเทศที่สูญเสียไปกลับคืนมา ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (Development Assistance หรือ Development Aid) จึงเป็นตัวกำหนดบทบาทของการเป็นประเทศผู้ให้ (Donor) และประเทศผู้รับ (Recipient) ประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือจะมีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและวิชาการมากกว่าประเทศผู้รับ ซึ่งส่วนใหญ่สามารถพัฒนาความสามารถของตนขึ้นมาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) ในขณะที่ประเทศผู้รับความช่วยเหลือยังเป็นประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) หรือประเทศที่ด้อยพัฒนา (Less Developed Countries)

The Three Spheres of Sustainability

ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาในรูปของเงิน และวิทยาการสมัยใหม่ไม่ได้ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มที่แก่ประเทศผู้รับ เพราะความช่วยเหลือเช่นนี้มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจบนสมมติฐานที่ว่าหากประเทศมีรายได้สูงขึ้นก็จะทำให้ประชาชนร่ำรวยขึ้นด้วยโดยปริยาย แต่ในความเป็นจริงแล้วการกระจุกตัวของรายได้ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ได้กลับกลายเป็นอุปสรรคสำคัญนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ประเทศต่าง ๆ ได้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ไปในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ประชาคมระหว่างประเทศได้เริ่มตระหนักถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลเชิงลบจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจทั้งต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลก ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม การโยกย้ายถิ่นฐานของประชากร ความเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตมนุษย์ ต่อการพัฒนาประเทศ และต่อความอยู่รอดของมวลมนุษยชาติบนโลกนี้โดยรวม ในปี 2530 (ค.ศ. 1987) หน่วยงาน World Commission on Environment and Development (WCED) ภายใต

องค์การสหประชาชาติ ได้ตีพิมพ์เอกสารที่เรียกว่า “Our Common Future” หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า “Brundtland Report”

เอกสารรายงานฉบับนี้ได้นำเสนอข้อกังวลต่อสิ่งท้าทายในโลกที่สำคัญ ๆ ในขณะนั้น 6 ประการ ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรมนุษย์และประชากร ปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ปัญหาระบบนิเวศและพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ปัญหาพลังงาน ปัญหาการผลิตภาคอุตสาหกรรม และปัญหาชุมชนเมืองใหญ่ นอกจากนี้เอกสารดังกล่าวยังได้เสนอแนะให้มีความร่วมมือของประชาคมระหว่างประเทศ ในการสร้าง “วาระการเปลี่ยนแปลงของโลก” (A Global Agenda for Change) ภายในปี ค.ศ. 2000 ด้วยแนวคิดของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) โดยให้คำนิยามไว้ในเอกสารรายงานว่า

“...Humanity has the ability to make development sustainable to ensure that it meets the needs of the present without compromising

the ability of future generations to meet their own needs., but sustainable development requires meeting the basic needs of all and extending to all the opportunity to fulfill their aspirations for a better life....”

ดังนั้น ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่ในความหมายแคบ ๆ อีกต่อไป แต่หมายรวมถึงความร่วมมือเพื่อการพัฒนาาระหว่างประเทศที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประเทศที่มีความสัมพันธ์กันในการพัฒนาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงผลกระทบและการสร้างสมดุลกับพัฒนาการทางสังคม และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยการดำเนินการที่ให้ความสำคัญแก่ผู้มีส่วนได้เสียและปัจจัยต่าง ๆ อย่างครอบคลุม (Inclusive) เป็นองค์รวม (Holistic) และเกิดผลที่ยั่งยืน (Sustainable) แก่ความอยู่รอดของโลก (Planet) ความสงบสันติ (Peace) ในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างปกติสุข และความมั่งคั่ง

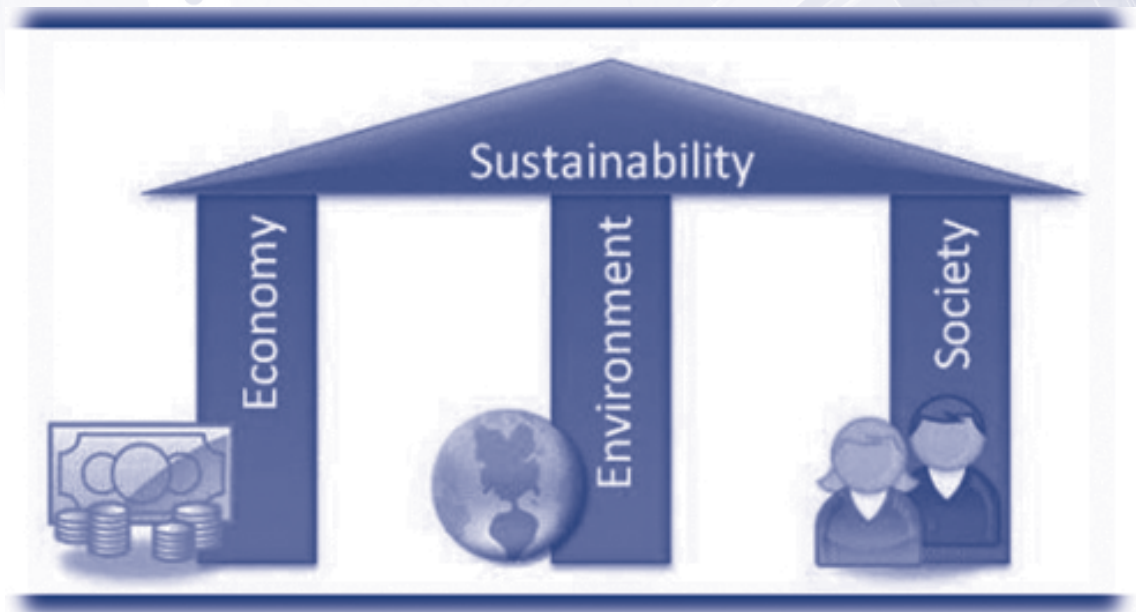
ทางเศรษฐกิจ (Profit)

ช่วงการเปลี่ยนผ่านของสหัสวรรษในปี 2543 (ค.ศ. 2000) สมาชิกองค์การสหประชาชาติ (จำนวน 189 ประเทศ) ได้สานต่อแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยลงนามร่วมกันใน “ปฏิญญาแห่งสหัสวรรษ” (Millennium Declaration) ที่จะดำเนินการให้บรรลุ “เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ” (Millennium Development Goals – MDGs) ภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) ซึ่งกำหนดไว้ทั้งหมด 8 เป้าหมายหลัก

เมื่อเดือนกันยายน 2558 สมาชิกองค์การสหประชาชาติได้รับรอง “วาระการพัฒนา 2030” (Development Agenda 2030) ซึ่งมีการกำหนดเป็นพันธกรณีที่บรรลุ “เป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals – SDGs) รวม

17 เป้าหมาย ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) เป็นที่สังเกตได้ว่า ทั้งเป้าหมาย MDGs และ SDGs กำหนดให้การเสริมสร้างและขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศเชิงหุ้นส่วนเป็นเป้าหมายที่ 8 (Develop a Global Partnership for Development) และเป้าหมายที่ 17 (Global Partnership for the Goals) ตามลำดับ

ตัวชี้วัดของความสำเร็จจากการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 8 เป้าหมายของ MDGs และ 17 เป้าหมายของ SDGs คือ การสร้างความยั่งยืนให้แก่ 3 เสาหลัก ได้แก่ เสาเศรษฐกิจ เสาสังคม และเสาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันของประชาคมโลกในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (People) ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกัน การคุ้มครองและรักษาทรัพยากรธรรมชาติของโลก (Planet) เพื่อ

ประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต การเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Prosperity) เพื่อความอยู่ดีกินดีและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสร้างความสงบสุข (Peace) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสนับสนุนความเป็นหุ้นส่วน (Partnership) บนพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาที่เผชิญร่วมกันและตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลายได้อย่างเป็นธรรม

ไทยกับความร่วมมือด้านการพัฒนา ระหว่างประเทศ

ไทยเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการมาเป็นเวลานานกว่า 7 ทศวรรษ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรและการสร้างขีดความสามารถของประเทศในด้านต่าง ๆ โดยอาจ ถือได้ว่ามีจุดเริ่มต้นจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนมีนาคม 2493 ซึ่งได้เห็นชอบตามข้อเสนอของกระทรวงการต่างประเทศในการขอรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาภายใต้โครงการ “Point Four Program” ของประธานาธิบดี Harry S. Truman และมอบหมายให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่ง

ชาติรับไปดำเนินการร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ ต่อมาเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2493 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบการลงนาม “ข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา” และได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการดำเนินโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับสหรัฐอเมริกา” (ก.ศ.ว.) เพื่อเป็นหน่วยงานประสานการดำเนินงานกับหน่วยงาน United States Special Technical and Economic Mission (STEM) ของสหรัฐฯ

หลังจากนั้นประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการจากแหล่งความช่วยเหลืออื่น ๆ เช่น องค์การสหประชาชาติ ประเทศสมาชิกแผนโคลัมโบ รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ องค์การเอกชน เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2499 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติจัดตั้ง “คณะกรรมการพิจารณาและดำเนินงานเกี่ยวกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับต่างประเทศ” และใช้ชื่อย่อเดิมว่า ก.ศ.ว.

หลายปีถัดมาได้มีการปรับเปลี่ยนกลไกของคณะกรรมการนี้เป็นลำดับดังนี้

- เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2502 คณะรัฐมนตรีได้มีมติยกเลิก “คณะกรรมการ ก.ศ.ว.” และเปลี่ยนสถานะเป็น “คณะอนุกรรมการ ก.ศ.ว.” ของคณะกรรมการบริหารของสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

- เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2503 สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติได้มีประกาศปรับสถานะ “คณะอนุกรรมการ ก.ศ.ว.” เป็น “กองความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับต่างประเทศ”

- เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2505 สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีประกาศจัดตั้งเป็น “ส่วนความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับต่างประเทศ” โดยยังเป็นส่วนงานหนึ่งของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

- เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2506 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2506 ให้จัดตั้ง “กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ” โดยมี “กรมวิเทศสหการ” เป็นหน่วยงานในสังกัด และให้โอนอำนาจหน้าที่ของ “ส่วนความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับต่างประเทศ” ไปเป็นของกรมวิเทศสหการ

- เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2515 คณะปฏิวัติได้มีประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2506 และปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งให้โอน “กรมวิเทศสหการ” จากกระทรวงพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติไปสังกัด “สำนักนายกรัฐมนตรี” ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2515

แม้ว่าประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีขึ้นจากการดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ 5 ปี ตั้งแต่ฉบับที่ 1 (ปี 2504-2509) เรื่อยมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (ปี 2530-2534) แต่ในห้วงเวลาของการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 นี้ จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้ตระหนักถึงประเด็น “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในเวทีความร่วมมือของประชาคมโลกที่เป็นปัจจัยต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้นำมาพิจารณากำหนดเป็นองค์

ประกอบสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (ปี 2535-2539) ด้วยในการมุ่งเน้นการรักษาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ ควบคู่ไปกับการกระจายรายได้และการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบท การพัฒนากฎหมาย รัฐวิสาหกิจ และระบบราชการ ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

ยิ่งไปกว่านั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (ปี 2540-2545) ได้วิเคราะห์และสรุปผลการพัฒนาประเทศในระยะ 35 ปีที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน” (เว็บไซต์สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) และได้กำหนดเป้าประสงค์ของแผนที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญจากการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดหมายหลักไปเป็นการพัฒนาที่มี “คน” เป็นศูนย์กลาง (people centered development) เพราะ “คน” เป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง (เว็บไซต์สหกรณ์การพัฒนาศรษฐกิจและสังคม)

ประสบการณ์จากการดำเนินงานและผลสำเร็จต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากฉบับที่ 8-11 ทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาบทบาทของการเป็น “ประเทศผู้ให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา” แก่ประเทศอื่นได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2536 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกาพระบรมราชโองการให้และแบ่งส่วนราชการของ “กรมวิเทศสหการ” ให้เหมาะสมกับสภาพงาน โดยให้ดำเนินการในฐานะ “หน่วยงานกลาง” และ “ตัวแทนของรัฐบาลไทย” ในการบริหารงาน “รับ” และ “ให้” ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลต่างประเทศ

ต่อมาเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2545 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ให้โอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของ “กรมวิเทศสหการ” ไปรวมอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้

มีการออกกฎกระทรวงการต่างประเทศให้ “กรมวิเทศสหการ” มีภารกิจเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบายและดำเนินความร่วมมือทางด้านวิชาการและการพัฒนา และยังเป็นหน่วยงานประสานงานกลางในการ “รับ” และ “ให้” ความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนาต่อไปด้วย เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2547 “กรมวิเทศสหการ” ได้ปรับเปลี่ยนเป็น “สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ” และต่อมาเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2558 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558 ยกเลิกสำนักงานความร่วมมือ เพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ และจัดตั้ง “กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ” ขึ้นแทน อย่างไรก็ตาม งานความร่วมมือด้านการพัฒนา ระหว่างประเทศของไทย ซึ่งปัจจุบันเป็นภารกิจของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ มีความชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยที่มีพัฒนาการจากการเป็น “ผู้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการ” และกลายเป็น “ผู้ให้ความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนา” ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และการสร้างความไว้วางใจกับต่างประเทศ รวมทั้งการขยายบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในเวทีระหว่างประเทศด้วย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2545) เป็นแผนที่อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นปณิธานทางการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

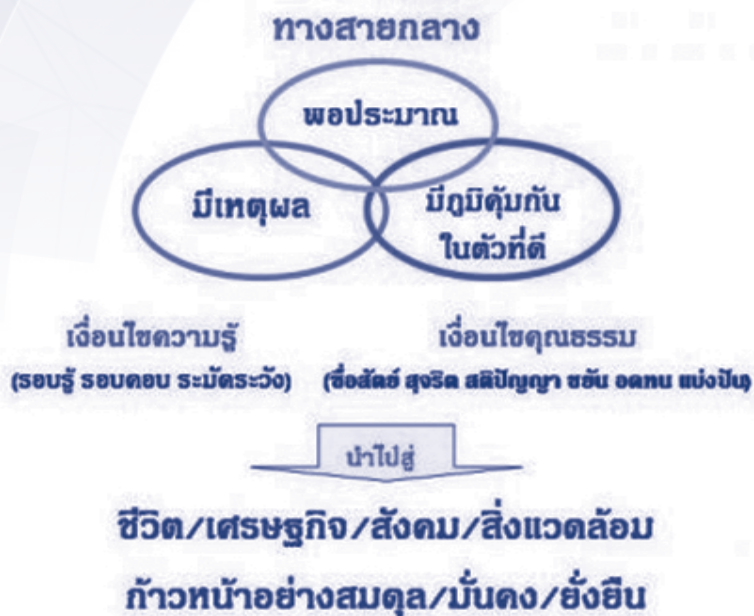
ในช่วงกลางปี 2540 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 8 นี้เอง วิกฤตทางการเงินในเอเชีย หรือที่รู้จักกันว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ได้ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงต่อหลายประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะไทย อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้ การประกาศลดค่าเงินบาทของรัฐบาลส่งผลอย่างรวดเร็วต่อการเกิดหนี้สินจำนวนมากในภาคการเงินและภาคธุรกิจ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายทางการเงินที่เข้มงวดและปรับโครงสร้างสถาบันการเงินตามแนวทางที่ IMF เสนอแนะไว้แล้ว แต่ยังไม่สามารถบรรเทาผลกระทบของวิกฤตต่อค่าครองชีพของประชาชนและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจได้ และกลับยิ่งเป็นสาเหตุของปัญหาทางสังคมมากมายตามมา

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน นั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนครบครันจะผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างที่ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริงอาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องการมีเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลยมารู้สึกว่าไม่หุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้...”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประมวลพระราชดำรัสในโอกาสต่าง ๆ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ให้เผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

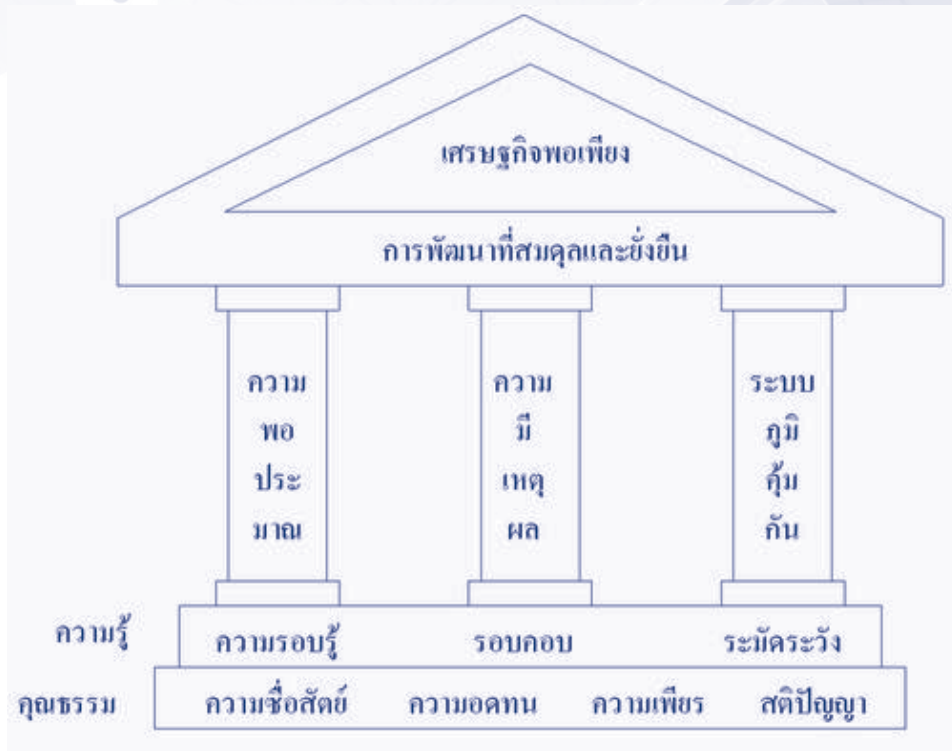

ของทุกฝ่ายและประชาชนทั่วไป ซึ่งได้นิยามว่า

“.....เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอ สมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความ

เพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

จากนิยามข้างต้นนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบสำคัญในลักษณะของกระบวนการทัศน์ “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” ซึ่งสามารถนำไปสู่ความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืนของเสาหลัก 4 เสา ได้แก่ เสาเศรษฐกิจ เสาสังคม เสาสิ่งแวดล้อม และเสาวัฒนธรรม จึงได้ทำให้นวนความคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยให้ความสำคัญกับผลสำเร็จต่อประเด็นด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ผูกโยงจิตใจของมนุษยชาติไว้ด้วยกัน เช่น การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การรักษาวิถีชีวิตแบบฉบับของท้องถิ่น การปลูกฝังแนวคิด “รักบ้านเกิด”

การเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ

งานความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ ซึ่งมีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (เดิมคือกรมวิเทศสหการ และสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ ตามลำดับ) เป็นหน่วยงานประสานงาน กลางนั้น จึงมีภารกิจที่สำคัญในการเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปยังประเทศต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินการต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

กิจกรรมหลัก ๆ ของงานความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความรู้ความเข้าใจและการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยประเทศต่าง ๆ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. การจัดหลักสูตรอบรมนานาชาติ (Annual International Training Course – AITC) ระยะ 2-4 สัปดาห์

2. การให้ทุนการศึกษานานาชาติระดับปริญญาโท (Thai International Postgraduate Program – TIPP) ระยะ 2 ปี

3. การศึกษาดูงานภายใต้โครงการ “บัวแก้วสัมพันธ์” (Buakaew International Roundtable)

4. การดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน (Community based Development Project) ในต่างประเทศ

ประเทศไทยได้แสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ของการเป็น “ประเทศผู้ให้” ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผ่านกิจกรรมเหล่านี้เพื่อเป็นการแบ่งปันประสบการณ์จากความสำเร็จในการพัฒนาการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจ ในช่วงปี 2559 ประเทศไทยได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม G-77 และได้มุ่งหมายที่จะส่งเสริมหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะเอื้ออำนวยแก่การอนุวัติการวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “SEP for SDGs Partnership” เพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนา

ทั้งหลาย รวมทั้งไทยสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้โดยไม่ทิ้งประเทศใดไว้ข้างหลัง ประเทศไทยได้จัดกิจกรรมและริเริ่มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศที่นำเสนอการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการดำเนินการโดยประเทศต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมายได้ เฉกเช่นที่ประเทศไทยได้บรรลุเป้าหมายแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ด้วยการใช้แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาแล้ว

สรุป

ความร่วมมือด้านการพัฒนาระหว่างประเทศที่มีการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นกุญแจดอกสำคัญในการช่วยให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้ดำเนินการในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในช่วงเวลานานกว่า 40 ปีที่ประเทศไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในทุกกระดับ ทั้งในการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคล การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง การสร้างเศรษฐกิจที่มั่นคง ประสบการณ์และความสำเร็จเชิงประจักษ์ทำให้ประเทศไทยสามารถแสดงบทบาทของ “ผู้ให้” และ “คู่ร่วมมือ” กับประเทศต่าง ๆ ในการแบ่งปันความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการร่วมดำเนินกิจกรรมความร่วมมือที่จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในประเทศต่าง ๆ ได้ด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมวิเทศสหการ สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2536” ลงวันที่ 31 มีนาคม 2536
- ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา พ.ศ. 2547” ลงวันที่ 18 ตุลาคม 2547
- ราชกิจจานุเบกษา, “พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558” ลงวันที่ 22 มกราคม 2558
- กรมพัฒนาชุมชน, กระทรวงมหาดไทย, “แนวทางการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” สิงหาคม 2558
- มานิต กิตติจุงจิต, “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตแห่งความสมดุล” กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กิจอักษร 2555
- Areerat Thongchai, สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11 (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: aeii3z.blogspot.com

ภาษาต่างประเทศ

- Klaus M. Leisinger, “Sustainable Development: A Common Challenge for North and South”. International Journal of Sociology and Social Policy. Volume 15 No. 8/9/10, 1995 p. 27-64.
- OECD, “1990 Report: Development Co-operation” by the Development Assistance Committee. December 1990.
- UNDP, “1988 Report: Development Co-operation – Thailand”. July 1989.
- The World Commission on Environment and Development, “Our Common Future”. Oxford University Press 1987 p. 11
- USAID, “Point Four” (online) : pdf.usaid.gov